

ЦИФРОВИЙ РОЗРИВ VS ЦИФРОВА НЕРІВНІСТЬ: НОВІ ТРИГЕРИ БІДНОСТІ

Олійник Кирило Дмитрович

аспірант

Маріупольського державного університету

Традиційна концепція цифрового розриву, яка фокусувалася на аналізі доступу чи швидкості підключення до цифрових технологій та Інтернету [1], в процесі свого розвитку трансформувалася у концепцію цифрової нерівності, що охоплює сукупність складно підпорядкованих факторів взаємовпливу. Через неоднозначність інтерпретації поняття «розрив», який здебільшого асоціювався із цифровою інфраструктурою як такою, спроби розширити його аналітичні межі призвели до появи концепції «цифрового розриву другого рівня», що наголошувала на асиметриях опанування цифровими навичками та імплементації їх на практиці [2; 3], та концепції «цифрового розриву третього рівня», в якій здебільшого оцінювались результати цифрової революції.

При цьому доступ до Інтернету сам по собі не може визначити, яку користь користувачі отримують від нього, а відтак стратифікаційна рамка, що базується на факторі доступу без врахування ступеня опанування наявних технологій, не дозволяє зафіксувати нові форми прояву цифрової нерівності, хоча емпіричний досвід засвідчує, що користувачі із відповідними інформаційними навичками, наділені значним соціальним та економічним капіталом, мають переконливі переваги порівняно із тими, хто позбавлений останнього. Беззаперечним є факт, що цифрова нерівність породжує нові форми соціальної сегментації, а цифровий розрив має досліджуватись як явище, пов'язане із сукупністю чинників, що висвітлюють різні аспекти суспільного життя в економічній, політичній, культурній та соціальній сферах, що дозволяє розглядати його крізь призму концепту сталості (див. рис. 1).

Методологічна суперечка, що, по суті, мала б виникнути між представниками різних наукових шкіл при визначенні базового критерія нерівності, могла б надати новий імпульс до осмислення категорії «цифрова нерівність», однак аналіз міждисциплінарних підходів до дослідження новітнього феномену довів, що як економісти, так і соціологи, і політики, що посилаються на концепції «цифрового розриву першого і другого рівня» здебільшого нехтують соціальними проявами і наслідками цифрових трансформацій, розглядаючи економічну категорію «дохід» як основний критерій «нерівності».

Натомість ми не можемо ігнорувати той факт, що концепція «цифрового розриву першого рівня» не розмежовує використання

Інтернету як таке: чи то мова йде про доступ до соціальних мереж задля отримання відповідного комунікативного досвіду; чи то мова йде про доступ до електронних державних послуг, що може потенційно призвести до підвищення продуктивності та/чи прозорості взаємодії; чи то мова йде про потенціал використання й розвитку електронної комерції, що впливає на позиції країни в міжнародному поділі праці.

Рис. 1. Цифровізація як тригер нерівності

Джерело: розроблено автором

Цифрова ексклюзія або цифрове виключення постає при цьому як соціально несприятливе становище, що настало в результаті відсутності відповідних знань, навичок, кваліфікації та досвіду роботи, і було неминуче через специфіку наявного соціального статусу, що передбачає відсутність або нестачу доступу до Інтернету, неможливість опанування цифрових навичок і трансформується у цифрову депривацію. Враховуючи, що категорія «бідність», за умови застосування до неї деприваційного підходу, консолідує в собі нестачу (не)матеріальних ресурсів, що відповідають поточному етапу економічного і технологічного розвитку у обраній для аналізу країні, запровадження в термінологічний оборот поняття «цифрова бідність» дозволило б акцентувати на неможливості відтворення цифрового образу життя, іманентного більшості представників покоління, до якого належить аналізований економічний агент.

Список використаних джерел:

1. Rogers E. M. The digital divide. *Convergence*. 2001. No. 7. P. 96–111. DOI: <https://doi.org/10.1177/135485650100700406>
2. Trofymenko M., Bulatova O., Trofymenko A. & Vyshniakov O. Digital Development and Technological Innovations: Inequality and Asymmetry. *Marketing and Management of Innovations*. 2023. No. 14(3). P. 215–229. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2023.3-19>
3. Булатова О. В., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Цифровий розрив чи цифрова нерівність? Нові виміри глобальних асиметрій соціально-економічного розвитку в умовах техноглобалізму. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Економіка*. 2023. Вип. 25. С.45–57. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2023-13-25-45-57>